

De gemeentegrens

Na de definitieve inlijving in 1810 van het Koninkrijk Holland bij het Franse keizerrijk werden de bestaande Franse wetten en bestuurlijke maatregelen ook in ons land van kracht. Daaronder vielen een aantal wetten, decreten en voorschriften gericht op een uniforme belastingwetgeving voor het hele keizerrijk, gebundeld in de reeds in 1808 in Frankrijk ingevoerde *Recueil Méthodique des Lois, Décrets, Règlements, Instructions et Décisions sur le Cadastre de la France*, gemakshalve *Recueil Méthodique* genoemd. Bij keizerlijk decreet van 21 oktober 1811 werd de kadastrering naar Franse snit officieel ingevoerd. Men begon daarmee in 1812. Ten behoeve hiervan verscheen in Nederland een tweetalige editie van het *Recueil* onder de titel *Méthodique Verzameling der Wetten, Decreten, Reglementen, Instructiën en Decisiën, betrekkelijk het Cadaster van het Fransche Rijk*, kortweg bekend als *Méthodique Verzameling*. Dit gedetailleerde boekwerk telde 1144 artikelen, en werd aangevuld met een afzonderlijk modellenboek. Het zou gedurende 20 jaar fungeren als handleiding voor het opzetten van het Kadaster. De *Méthodique Verzameling* was een letterlijke vertaling van de *Recueil Méthodique* en is doortrokken van Franse termen. Bovendien is de strekking van het werk uiteraard toegespitst op het Franse grondgebied, met fysieke omstandigheden als bergen en gletsjers, die we in ons land natuurlijk niet aantreffen.

In 1813 werd Nederland onafhankelijk maar de Franse voorschriften voor kadastrering bleven voorlopig van kracht. Tot 1825 verliep de kadastrering zeer traag. In dat jaar kwam het proces echter in een stroomversnelling vanwege de geplande invoering van het nieuwe Burgerlijk Wetboek en de daarin voorziene samenhang tussen grondboekhouding en hypothecaire boekhouding. De *Méthodique Verzameling* bleef op hoofdlijnen van kracht. De tot 1825 opgetreden vertraging was onder meer gevolg van het feit, dat van de kadastrale basiskaarten, de zogenaamde minuutplannen, drie kopieën moesten worden vervaardigd: een veldplan voor de eigen dienst, een netteplan ter inzage voor het publiek en een gemeenteplan, dat bij de gemeenten werd gedeponereerd. Op 1 oktober 1832 trad het Kadaster formeel in werking, op grond van de wet dienaangaande van 2 jan 1832.

Volgens de voorschriften van de *Méthodique Verzameling* moesten allereerst van iedere gemeente de grenzen worden vastgesteld, de zogenaamde delimitatie van de gemeentegrenzen. Omdat deze echter niet altijd nauwkeurig vastgelegd of omschreven waren, en in ieder geval niet in het veld gemeten, behoorde de exacte vaststelling van de kadastrale grenzen tot één van de eerste werkzaamheden van de kadastrale bureaus. De grenzen van de burgerlijke gemeenten waren wel richtsnoer en essentiële afwijking daarvan was niet mogelijk. Voor de meting werd het pas ingevoerde metrische stelsel gebruikt. Voor de delimitatie stelde men in

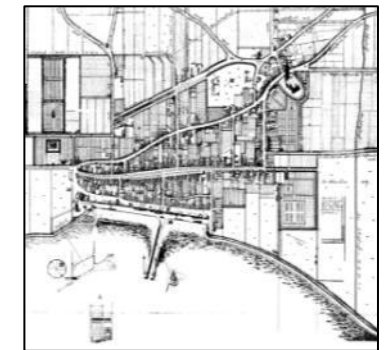
elk departement een landmeter-delimitateur aan. Deze moest in tegenwoordigheid van de burgemeester en twee 'aanwijzers' (personen die goed bekend waren met de lokale situatie), samen met die van de belendende gemeenten, de grenzen opnemen. De opmeting begon in de noordelijkste punt van de gemeente en volgde de grenzen klokgewijs. Tijdens die 'voettocht' legde de landmeter de grenslijn zoveel mogelijk vast met markeringspunten. De voorkeur hadden natuurlijke herkenningspunten als watergangen en houtwallen; was dit niet mogelijk dan nam men bijvoorbeeld molens of boerderijen. De resultaten van deze opmetingen werden vastgelegd in een *proces-verbaal van grensbepaling*. Bij het proces-verbaal werden schetskaarten gevoegd, die de grenzen globaal in beeld brachten. De verballen werden ondertekend door de burgemeester, de landmeter-delimitateur, de aanwijzers en de controlerend ambtenaar der belastingen. Exemplaren van de verballen berusten bij de kadasterkantoren en in een aantal gevallen in de archieven van de betreffende gemeenten.

Kaart van van Deventer 1560

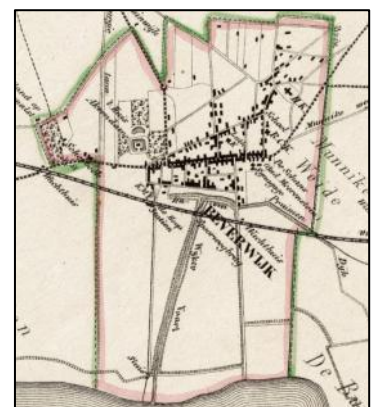
Kaart van Boxhorn 1634

Kaart van van Breen 1648

Kaart van de Leth 1729

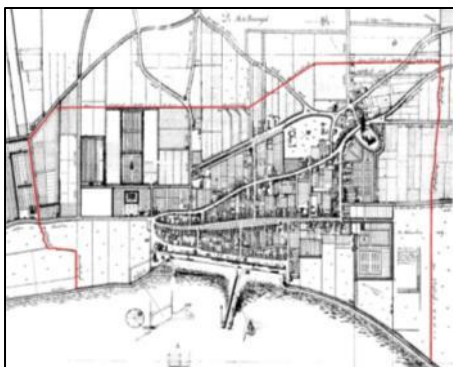

Kaart van Kuyper 1869

In de Middeleeuwen werd de grens van een stad aangeduid door de stadsmuur of stadswal met stadspoorten. Groeide een stad dan werd de stadsmuur verplaatst of opnieuw opgetrokken. Dat kun je in veel steden nog terugzien. Er is bijvoorbeeld in Haarlem nog één stadspoort over, de Amsterdamse poort die bijna midden in de stad staat. Leg je een oude kaart van Haarlem naast een moderne kaart dan is de oude stadsgrens niet moeilijk terug te vinden. Dat is bij Beverwijk wel anders. Beverwijk heeft geen stadsmuur gehad en dus ook geen stadspoorten. Aan de kant van de Wijkermeer was dat ook niet nodig en verder waren er maar een beperkt aantal toegangswegen. Beverwijk was in verhouding tot bijvoorbeeld Haarlem maar een kleine stad met een paar straten die makkelijk te controleren waren.

Er zijn er wel een aantal aanduidingen dat er op een bepaalde plek een gemeentegrens was. Denk hierbij aan de Scheybeek bij het huis Scheybeek. De scheybeek is de oorspronkelijke scheiding of grens met Wijk aan Zee en Duin, Velsen en Beverwijk. Bij de grenswijziging tussen Velsen en Beverwijk in 1818 kwam het voordien bij Velsen behorende gedeelte van de buitenplaats bij Beverwijk. Voor die tijd was (volgens de kaart van van Breen) de Schulpweg, de grens van Beverwijk en Velsen. Dan hebben we natuurlijk de Scheybeeklaan die, net als het huis Scheybeek, naar de beek is vernoemd. Deze laan ligt tussen de Akerendamlaan en de Beeckzanglaan en verbindt de Vondellaan met de Doctor Schuitstraat. We hebben ook nog de Grensstraat die ligt op de plaats waar voorheen de beek liep die de grens vormde tussen Beverwijk en Wijk aan Zee en Duin. Tegenwoordig verbindt de Grensstraat de Korte Kerkstraat met de Dierluststraat en gaat dan nog een stukje verder waar hij dood loopt. Aan de hand van kaarten uit de vorige eeuwen vanaf 1500 zien we dat de grens (en het stratenpatroon) van Beverwijk ten opzichte van de omliggende gemeenten niet veel is veranderd. Vanaf 1900 begint Beverwijk te groeien en als in 1936 de samenvoeging met Wijk aan Zee en Duin plaats vindt worden de grenzen drastisch gewijzigd.

Kijken we naar van Breen op de kaart van 1648 dan kunnen we vrij accuraat de stadsgrenzen volgen en datzelfde geldt voor Kuyper uit 1869.

Links van Breen uit 1648, rechts Kuyper uit 1869, in het midden de grenzen van 1648 en 1869 op de hedendaagse kaart ingetekend. Rood is 1648 en groen is 1869.

We zien dat het grondgebied aan de kant van het Wijkermeer is toegenomen door aanslibsel van het meer. Aan weerskanten is er niet veel veranderd maar als we kijken naar de 'boven'grens dan zien we dat er groei is richting Wijk aan Zee en Duin. De grens aan de kant van de Wijkermeer is niet zo erg interessant voor ons aangezien we die al hebben meegenomen in het artikel over de Wijkermeer. Het enige interessante is dat de Wijkermeer steeds verder is terug gedrongen en dat Beverwijk op die manier er steeds meer grond bijkreeg. De tegenovergestelde kant heeft onze belangstelling. Maar we beginnen op de plek waar voorheen de Wijkermeer lag. We staan ongeveer achter Bioscoop Cineworld aan de Halve Maan en we kijken richting de Vondellaan. Hier liep vroeger de Banscheidingsbeek. Kloksgewijs volgen we de banscheidingsbeek tot aan de Velsersweg. We gaan linksaf om het park van Scheybeek heen naar de Beecksanglaan. Halverwege het tweede deel van de Beecksanglaan komen we de banscheidingsbeek weer tegen die hier rechts afslaat naar de splitsing Zeestraat/Groenelaan. Wij volgen Kuyper in 1869 en gaan verder op de Beecksanglaan naar de Zeestraat, rechtsaf naar de Groenelaan en via de Groenelaan rechtsaf naar de Romerkerkweg en dan via de Boeweg naar de Arendsweg. In 1648 volgt de beek de C.H. Moenstraat en steekt dan schuin over naar de Strick van Linschotenstraat waar de Deken Waarestraat aansluit. De beek gaat rechtdoor verder naar de Arendsweg. In 1869 gaan we verder over de Galgenweg, Raamveld en komen uit op de Alkmaarseweg ongeveer ter hoogte van de Heemskerkerweg. In 1648 gaat de beek langs het Kerkbollenveld, kruist de Grote Houtweg en komt op hetzelfde punt uit, de Alkmaarseweg ter hoogte van de Heemskerkerweg.

Van hier gaan we volgens beide kaarten in een vrijwel rechte lijn terug naar de Wijkermeer. De beek die diende als scheidingsbeek is al lang geleden gedempt dus moeten we improviseren. We nemen de Alkmaarseweg, slaan linksaf de reguliersstraat in en dan naar rechts de Reguliersdwarstraat en een stuk Zweedselaan, de Spoorringel, langs Vomar, Praxis en Gamma tot aan de Spoorringel. Het enige wat we nu nog moeten doen is de denkbeeldige oever van de Wijkermeer volgen tot het punt waar we begonnen zijn. Dus naar links richting Wijkckermolen, verder naar de Halve Maan tot het punt waar we zijn begonnen en het klokje is rond.

Dat was Beverwijk zoals het eeuwen lang geweest is. De grens verschoof af en toe een stukje maar het waren geen ingrijpende wijzigingen. Er was niet veel bebouwing maar voornamelijk tuindergrond. Men had er dus niet zoveel erg in. Pas door de inpoldering van de Wijkermeer in 1865 en de samenvoeging in 1936 van de twee gemeenten Beverwijk en Wijk aan Zee en Duin veranderde de grens van de nieuwe gemeente Beverwijk drastisch. Door de inpoldering van de Wijkermeer kwam er om en nabij 440 bunder grond bij. Door de fusie kwam er in één keer 1366 bunder grond bij (een bunder is gelijk aan 1 hectare of 10.000 m²) en dat terwijl het grondgebied van Beverwijk maar 200 bunder besloeg. De oppervlakte van Beverwijk bedraagt nu 2009 bunder oftewel 20.09 km². Een flinke groei dus. De nieuwe grens ligt nu bij de tegenwoordige buurgemeente Heemskerk, de grens met Velsen loopt nu tot aan zee en door de inpoldering van de Wijkermeer is er een grens met Assendelft gekomen.

Ook tegenwoordig vinden er nog wijzigingen plaats. Dat gaat echter niet zomaar. Er zit een hele procedure aan vast. Natuurlijk zijn er minimaal twee gemeentes bij een grenswijziging betrokken. De beide gemeenteraden stellen eerst een herindelingontwerp vast. Dat wordt naar Gedeputeerde Staten gestuurd en ligt ook nog eens acht weken ter inzage in de beide gemeentehuizen. Tijdens die inzagetermijn kan iedere inwoner zijn zienswijze over de indeling kenbaar maken. Pas als de eventueel ingediende zienswijzen zijn behandeld, kan de grenscorrectie worden vastgesteld. Gedeputeerde Staten zullen dan binnen twee maanden met behulp van de kadastrale kenmerken de beschrijving van de nieuwe grens vastleggen. Maar daarmee treedt de herindeling nog niet in werking. Die gaat dan pas in op de eerstvolgende 1^e januari.

Er werd vrij recent in Beverwijk (en Heemskerk) onder meer een wijziging aangebracht in de grens bij de Maerten van Heemskerckstraat. Ook in de Broekpolder veranderde de grens: dat was nodig om Heemskerk te compenseren voor het feit dat het in andere grensgebieden meer grond afstond dan het terugkreeg. Andere grenscorrecties hadden betrekking op de volgende gebieden: Van Riemsdijklaan, omgeving Oosterwijk, Gascompressorstation, Ankie's Hoeve en Tata Steel.

In totaal ging het om 30.913 m² grond naar Heemskerk en 65.050 m² naar Beverwijk (waarvan 42.678 m² van het gascompressorstation). Verder gingen er 31 woningen naar Beverwijk en 26 woningen naar Heemskerk. Bedoeling was om daarmee een einde te maken aan de overlast voor inwoners die ontstond omdat de toenmalige grens soms dwars door woningen, tuinen en percelen liep. Ook de gemeenten hadden problemen met bij voorbeeld onderhoud en beheer, omdat de grens hier en daar precies over de as van een weg liep of dwars door een plantsoen. De colleges stelden voor om de betrokken huishoudens een vergoeding van € 250,00 te bieden voor te maken kosten (briefpapier, visitekaartjes, adreswijzigingen etc.). De families die direct met de grenscorrectie te maken hadden, werden persoonlijk uitgenodigd voor de behandeling van de voorstellen in de raadscommissies Algemeen Bestuur.

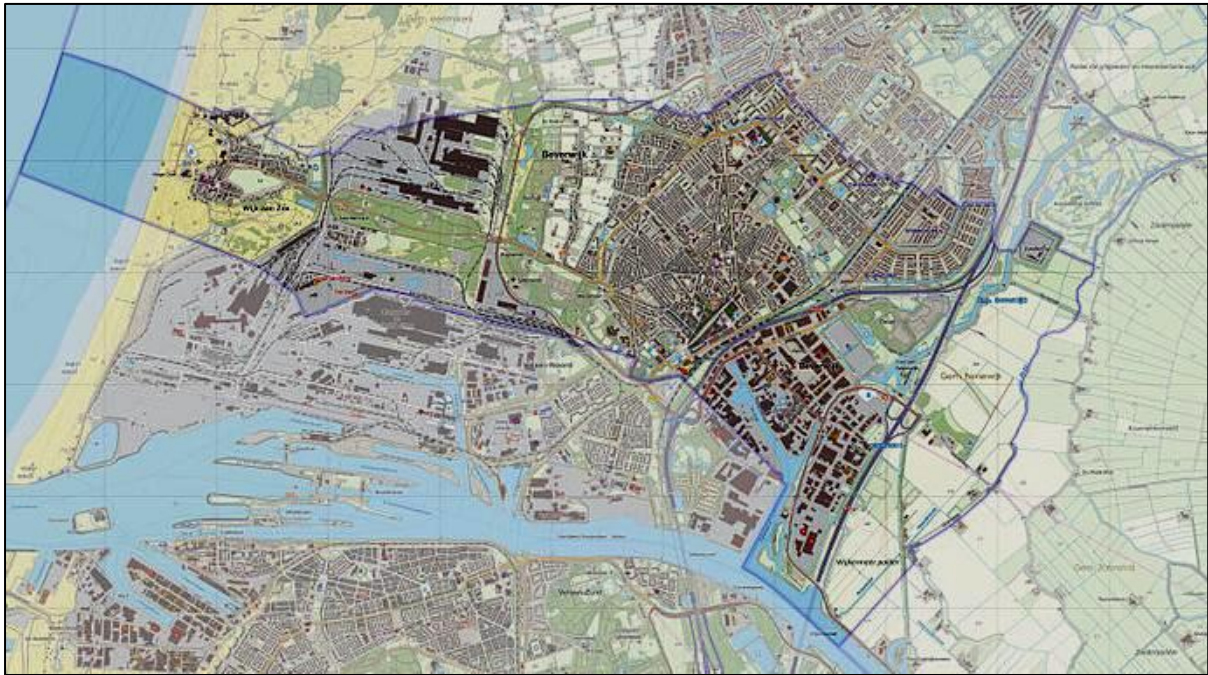
De werkgrens in de Broekpolder is omgezet in een 'echte' grens. De nieuwe grens is zoveel mogelijk op de waterlopen gelegd.

Het gascompressorstation ligt zowel op Heemskerks als Beverwijks grondgebied. Een substantieel deel van het complex, inclusief opstallen, is gelegen in Beverwijk. De Gasunie is eigenaar van het terrein en heeft te kennen gegeven dat één gemeentelijk aanspreekpunt verreweg de voorkeur geniet. Vanuit de problematiek van openbare orde en veiligheid is het ook wenselijk dat één gemeente verantwoordelijk is. Daarom ligt het voor de hand dat het Heemskerkse gedeelte van het gascompressorstation naar Beverwijk overgaat.

In de omgeving van Het Kennemer College is de grens verlegd naar de Van Riemsdijklaan. Het Kennemer College komt daardoor geheel op Heemskerks grondgebied te liggen. Het Nova-college daarentegen blijft in Beverwijk.

Op de locatie van de voormalige kinderboerderij 'Ankies's Hoeve' was nieuwbouw van het kinder- en jeugdcentrum Heliomare geprojecteerd. Door de grenscorrectie komt het geheel in de gemeente Beverwijk te liggen. Nu de nieuwbouw niet doorgaat wordt er gekeken naar woningbouw op deze locatie.

Tata Steel IJmuiden: De gemeentegrens loopt in een aantal gevallen door gebouwen op het terrein van Tata Steel IJmuiden. Door de correctie loopt het nieuwe tracé langs logische natuurlijke grenzen.

Beverwijk anno nu